

una variant de *galeta* «les boletes que fan els roures» al costat de les formes amb metàtesi i amb terminació diferent *baralluga* i *barallofa* (< *ballarofa)⁵ com a «jocuet de fusta tornejada que es fa ballar amb los dits» (*Voc. del Maestrat*, p. 64). *Macarulla*, segons *AlcM* s'usà a Solsona i Segre Mitjà i *camarulla* a Ribes i Ripoll. Ni tampoc és cosa de dar excessiva importància a l'acc. 'acte de ballar' o 'ganes de ballar', pertanyents al català familiar de pertot (*me'n vaig a la ballaruga*, *quina ballaruga que té aquesta noia*)⁶ car tan fàcil és que sigui originària, si el mot ha estat sempre un derivat real de *ballar*, com que resulti de la contaminació semàntica d'aquest verb si es tracta d'un mot d'origen divers.

No hi ha apenes dificultat formativa ni gens de semàntica a mirar aquest mot com un simple derivat de *ballar*. De manera que encara que Moll i jo mateix hem pensat a establir un lligam amb un nom cèltic del vegetal en qüestió (Moll, *AORBB* I, 1928, 218, només al·ludia a una variant d'aquest, *BULLUCA*, de sentit secundari), tots dos ens decantàvem en definitiva pel romànic *ballar*, fins al punt que en l'*AlcM* ell ja no mencionava aquesta idea, i es limitava a implicar una reserva amb els mots «la terminació és d'origen fosc».

Dono en extracte els punts essencials de l'article *bugalla* «agalla del roble» del meu diccionari (*DCEC* I, 539b; IV, 948b50-60; veg. allà la resta). *Bugalla* figura com a castellà en diccs. del S. XVII i en el *DAut.*, però tots els testimonis es refereixen a la zona lleonesa i gallego-portuguesa: salm. *bollagra*, *abollàgara*, *bollagarin*, Zamora *bullaca*, Càceres i Salamanca *bogalla*, Lleó *bogallo* i *bucaya*; per altra banda trasm. *bolhaco*, *bulhaco*, i de nou amb metàtesi, gall. *bugallo*⁷ i port. *bugalho*, aquest ja documentat en el S. XIII, i també diverses vegades en el XVI. En el meu article vaig demostrar que altres explicacions eren inacceptables i que es tractava de «una relíquia cèltica *BULLACĀ idèntica al irll. ant. *bolach* f. 'pústula' ("papula"), voz que según Pok., *IEW*, 99 (cf. Walde-P. II, 115, 111), representaria un indoeur. pre-cèltic **BHULĀk-* o, según Stokes (Stokes-B., i *ZVglSprfg.* xxx, 557), postularia *BULAKĀ, no parece que del irlandès pueda deducirse si la base tenía -L- o -LL-, y más bien creería yo esto, en vista del lat. *bullā* y del a. alem. ant. *büllā* 'pústula' [germans del mot cèltic]; por lo demás, aun si el consonantismo primitivo hubiese sido -L-, el influjo del lat. *BULLA* bastaría para explicar la -LL- romance».

Acabava aquesta nota indicant que la *-lh-* gallego-portuguesa pot ser deguda a la influència dels descendents del ll. *GALLA* (amb el qual coincidia en el sentit i tan considerablement en la forma), entre els quals figuren formes procedents d'una formació derivativa *GALLEUS, *GALLEA (port. *galho*, cast. *gajo*, m.,⁵⁵ oc. *gaio* f.); i suggerint que el «galorromànic *BULLUCA* representa la misma voz cèltica, si bien con otra terminación». Aquest mot no és llatí, i només figura en la Vida del sant irlandès Columbanus (Ss. VII-VIII): no ha deixat altra descendència que el rrom. grisó⁶⁰

p(a)luoga, unes formes valones *bülok* i anàlogues (que semblen postular una variant en -CCA), i d'altra banda, en un grupet dialectal de l'Est de França, *belorce* o *pe-*, que ja apareix en la forma *beloce* en francès comú del S. XIII (*buloce* S. XII) si bé avui ja no pertany al francès normal: aquests suposen una formació derivada *BULLUCIA i tots plegats signifiquen 'pruna', 'prunyó' (o 'aranyó'); veg. *FEW* i *REW*, 1390 i 1390a.⁸

Continuo ara convençut que *ballaruga* podria ser un derivat de *BALLAR* amb una sufixació, cert poc corrent, però no sense exemples. Però essent així que ací ja existeixen dificultats en aquest aspecte, la perfecta coincidència semàntica amb el mot portuguès i lleonès d'explicació cèltica tan normal, i la coincidència molt aproximada amb la terminació del mot retrofrancès, obliguen a sospesar millor la probabilitat de la idea pel que fa al català. Avui crec que s'ha de considerar molt probable, tenint també en compte el caràcter general del mot català, i la seva data tan antiga, comprovada no sols per la documentació des del S. xv, sinó per la seva existència probable en mosàrab, i en el pre-català del Pallars. És probable que coexistissin en els parlars pre-romans (que ben mirat també podrien ser en part sorotàptics, vista la presència d'aquesta arrel en llatí i germànic, copiosa, i no sense algun representant bàltic, eslau, armeni i índic, tres o quatre formes sufixals —molt properes l'una a l'altra—: -AKA (irl., lleon., port.), -ŪKKA (való i potser reto-rom.), -ŪKYA (fr.), -ŪKA (català).

En la nostra llengua el dissimilat *belluga hauria passat a *ballaruga* per adaptació a l'arrel de *ballar*; ultra el fet que, en els mots que ja tenen una líquida, la tendència a la repercuissió sempre pot facilitar-ho (cf. les formes salm. *bollagra*, després *abollàgara*, i gall. *broulla*), hi havia sobretot la metacedeusi: el poble sentiria l'etimològic *belluga com una improprietat, pensant «no és que es bellugui, el que fa és ballar!», d'on *ballar-uga* i no *belluga*. Finalment reparem que *belluga no és pas una suposició teòrica, car a la Pobra de Cérvoles per 'cassanella' es diu *bellugana* (sentit l'any 1936).

DERIV.: *Ballarugar* 'mourer's contínuament' (mall., *AlcM*), 'fer moviments continus i a batzegades com certs rèptils i coleòpters' eiv. (Pz. Cabrero tradueix *bellerugar* per «escarabajar»); J. Castelló conta d'una serp domèstica: «es familiar s'enfilava, passava ses cametes dins es coll de s'ampolla, i llavonnes, *ballarugant* com una sargantana, s'anava aprimant i entrant endins» (Villangómez, *El L. d'Eivissa*, 215). *Ballarugons*; *ballaruguejar*; i del canvi de sufix *ballarusca* (Garrotxa, Ripollès, Gironès) *ballarusquejar*.

¹ Val a dir que no és gens segur, car el text «*Vitalio baliator est musicis*» és massa concís per donarnos cap seguretat. Altrament és veritat que no es veu quina altra cosa podria ser. —² Veg. Gustav Meyer, *Die romanischen Lehworte im Neugriechischen*, p. 15. —³ En la variant en -uca: *ballaruca* a Àreu, *balleruca* a Tor, i *baralluga* (amb -g- i metàtesi a Cardós). Probablement resulta d'una altra